

много профессионально-ориентированных заданий при условии их тщательного использования.

Ключевые слова: коммуникативно-когнитивная компетентность, высшее медицинское учебное учреждение, профессионально-ориентированная деятельность.

I. Koshlaba

FORMING FOREIGN COMMUNICATIVE AND COGNITIVE COMPETENCE IN THE STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article provides a thorough substantiation for «communicative and cognitive competence» concept and describes its basic structural constituents and principle factors of its formation. Each component of the communicative and cognitive competence is characterized in detail, which allows for solving many professionally-oriented tasks if they are accurately used.

Keywords: communicative and cognitive competence, higher medical educational institution, professionally-oriented activity.

УДК 811.161.2' 373.2(477.65)

Крижанівська О. І.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АНДРОНІМІВ КІРОВОГРАДЩИНИ

Статтю присвячено опису назв жінок за чоловіком у центральнотрадянському регіоні, де межують подільські говірки південно-західного наріччя, середньонадніпрянські та степові – південно-східного. Наведено фрагмент словника андронімів, описано засади його створення. Визначено регіональний арсенал андронімних суфіксів, проаналізовано їхню продуктивність.

Ключові слова: андронім, словник андронімів, андронімні суфікси, морфонологічні зміни в андронімних основах.

Андроніми, або маритоніми, належать до тих груп власних особових назв, які, хоч здавна й цікавлять дослідників, але й сьогодні належать до найменш вивчених слів-онімів. Українська наука про власні імена не може похвалитися системним описом назв жінок за чоловіком: немає ні загальномовних словників андронімів, які б містили ці назви заміжніх жінок з усіх регіонів України, ні більш-менш повних регіональних лексиконів, котрі б повно відбивали в конкретний історичний період усі андроніми району, області (за умови адміністративно-територіального, регіонального підходу) чи то говірки, діалекту (за мовно-територіальними принципами аналізу). Завдяки дослідженням П. П. Чучки дещо краще вивчено андронімію Закарпаття [2], а

відтак – зроблено й деякі загальномовні узагальнення [3]. Спорадично андроніми аналізують в групі неофіційних антропонімів тих чи тих регіонів України, як, наприклад, це робить М. Я. Наливайко, досліджуючи в кандидатській дисертації розмовні власні назви Львівщини [1, с. 9–10]. Звичайно ж, немає жодного інверсійного словника з лексемами цього типу, а він би міг прислужитися при вивченні словотвірної та морфемної структури андронімів.

На території Кіровоградщини андроніми до сьогодні спеціально не збирали й не вивчали. Ця центральноукраїнська область є неоднорідною в говірковому й у мовному планах, оскільки здебільшого належить до відносно пізно заселених регіонів з відчутними міграційними впливами (переселення південних слов'ян у так звану Нову Сербію всередині XVIII століття; поселення російських старообрядців із XVIII століття). Окрім того, й старожитні частини Кіровоградської області тяжіють до різних українськомовних діалектних угруповань: західні райони – це подільські говірки південно-західного наріччя, північні й східні – середньонадніпрянські говірки, а південні – степові говори південно-східного діалекту. Отже, це своєрідний мовно-діалектний котел у його українському варіанті. На рівні розмовного стилю тут можна очікувати цікавих контамінацій, виокремлення самобутніх особливостей однієї мови на тлі однотипних в іншій.

Андроніми складають кількісно суттєвий шар народнорозмовної лексики, оскільки побутують в усному мовленні практично в усіх соціальних групах і в усіх різновидах населених пунктів: вони є фактом української мови і в селах та селищах, і в містах та містечках; трапляються вони і в мовленні інтелігента, і в мовленні селянина чи містянина. Саме тому на андронімах не може не відбитися мовно-говіркова ситуація регіону.

Проведення дослідження ускладнюється відсутністю словника андронімів названого регіону. Оскільки таких лексиконів в українській мові взагалі не існує, то нагальною проблемою сучасної української ономастичної лексикографії є вироблення принципів укладання списку андронімів, визначення структури словникової статті, зокрема лінгво-географічні коментарі до фіксованого слова. На наш погляд, важливим є не лише факт фіксації, а й зазначення таких додаткових даних: 1) від якого твірного слова утворено аналізоване (вказати, що є вивідною основою: прізвище, ім'я, по батькові, прізвисько, назва посади чи звання чоловіка тощо); 2) наведення картографічних відомостей (назва населеного пункту, району, області); 3) вказівка додаткових характеристик місця збирання, якщо вони певним чином впливають на структуру фіксованих назв (це може бути зазначення національного складу населення, основної мови спілкування й супровідних чи

контактних мов тощо). Безперечно, треба вказувати наголос як в антропонімі, так і в слові-мотиваторі, оскільки зміна чи сталість наголосу є важливою морфонологічною характеристикою як похідного слова загалом, так і словотвірного афікса зокрема.

Як приклад пропонуємо зразок такої словникової статті на літеру «С» андронімів, зібраних методом суцільного анкетування в селах Кіровоградської області : Миколо-Бабанка Бобринецького району, Наливайка Голованівського району, Тишківка Добровеличківського району, Бірки Олександрівського району, Соколівка й Черняхівка Кіровоградського району. Усі населені пункти, окрім Черняхівки, є українськомовними; лише Соколівка є приміським селом, де нарівні з українською та російською мовами побутує суржик, інші – розташовані в українськомовних говіркових масивах. Оскільки ці населені пункти знаходяться на території Кіровоградщини, то не зазначаємо адміністративну область фіксації андронімів. Місце наголосу позначено знаком ' після голосного наголошеного складу: **Саве'жиха** – Саве'га (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Садо'вська** – Садо'вський (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Сає'нчиха** – Сає'нко (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Са'лиха** – Са'ло (пр-ще); Сокол., Кіров.; **Самі'йленчиха** – Самі'йленко (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Само'йлиха** – Само'йлик (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Свидю'чка** – Свидю'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Секрета'рша** – Секрета'р (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Семеню'чка** - Семеню'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Серга'чиха** - Серга'ч (пр-ще); Чернях.(рос.), Кіров.; **Сергіє'нчиха** – Сергіє'нко (пр-ще); Налив., Голов.; Тишк., Добр.; Бірки, Ол-др.; **Сердю'чка** – Сердю'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Сивири'нша** – Севери'н (ім'я); Налив., Голов.; **Сигиди'чка** – Сигида' (пр-ще); Налив., Голов.; **Сидоре'нчиха** – Сидоре'нко (пр-ще); Бірки, Ол-др.; **Сидорчу'чка** – Сидорчу'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Сидорю'чка** – Сидорю'к (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Сироти'ха** – Сирота' (пр-ще); Налив., Голов.; **Си'тничка** – Си'тник (пр-ще); Бірки, Ол-др.; **Скри'пка** – Скри'пка (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Скри'пничка** – Скри'пник (пр-ще); Налив., Голов.; **Слони'ха** – Сло'ня (пр-сько); Налив., Голов.; **Сме'ртна** – Сме'ртний (пр-сько)<Безсме'ртний (пр-ще); Мик.-; Бабан., Бобр.; **Соболи'ха** – Со'боль (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Соколі'ха** - Со'колов (пр-ще); Чернях.(рос.), Кіров.; **Солончи'ха** - Солонько' (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Соро'чиха** - Соро'ка (пр-сько); Налив., Голов.; **Сопільня'чка** – Сопі'льник (пр-ще); Бірки, Ол-др.; **Спусканю'чка** – Спусканю'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Староду'биха** – Староду'б (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Ста'сікова** – Ста'сік (Станіслав) (дем. ім'я); **Стице'нчиха** – Стице'нко (пр-ще); Тишк., Добр.; **Сто'лярка** – Сто'ляр (пр-ще); Сокол., Кіров.; **Столя'ричка** – Столя'рик (пр-ще); Сокол., Кіров.; **Стоно'женчиха** – Стоно'женко (пр-ще); Сокол., Кіров.; **Сторожу'чка** -

Сторожу'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Сто'янка** – Сто'ян (пр-ще); Тишк., Добр.; **Страуси'ха** – Стра'ус (пр-сько); Налив., Голов.; **Стрельцо'вша** – Стрельцо'в (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Стрелко'ва** – Стрелко'в (пр-ще); Налив., Голов.; **Стручко'вська** – Стручко'вський (пр-ще); Тишк., Добр.; **Стужу'чка** – Стужу'к (пр-ще); Налив., Голов.; **Сухе'нчиха** – Сухе'нко (пр-ще); Бірки, Ол-др.; **Сунду'чка** – Сунду'к (пр-сько); Черняхів. (рос.), Кіров.; **Сунцо'вша** – Сунцо'в (пр-ще); Мик.-Бабан., Бобр.; **Сухари'ця** – Суха'р (пр-сько); Сокол., Кіров.; **Сья'вікова** – Сья'вік (пр-сько-ім'я) < Станіслав (ім'я); Бірки, Ол-др.

Додаткова інформація про населений пункт Черняхівку передається у вигляді – (рос.), що треба читати так: село, в якому більшість мешканців спілкується переважно російською мовою (це давнє поселення російських старообрядців, а тому російська мова для їхніх нащадків є материнською).

Аналіз словотвірної структури понад 600 андронімів Кіровоградщини дозволяє зробити певні попередні висновки та узагальнення.

Абсолютна більшість назв досліджуваного регіону оформлена характерними для цього класу слів суфіксами, а саме: *-их-а*, *-к-а*, *-ш-а*, відомими й в інших частинах України.

Близько 50% із них – це похідні на *-их-а*, що утворені від прізвищ: *Анаста'сенчиха* < *Анаста'сенко* (Налив., Голов.), *Ки'рчиха* < *Ки'рна* (Бірки, Олекс.), *Яку'шчиха* < *Яку'шко* (Тишк., Добр.), *Шабли'ха* < *Ша'бля* (Сокол., Кіров.); прізвицьк: *Бобри'ха* < *Бобе'р*, *Комунхо'зиха* < *Комунхо'з* (Сокол., Кіров.), *Ка'ктусиха* < *Ка'ктус* (Тишк., Добр.), *Німчи'ха* < *Ні'мець* (Бірки, Олекс.); різних варіантів (повних, гіпокористик) імен: *Вла'сиха* < *Влас*, *Іса'їха* < *Іса'ї*, *Льо'нчиха* < *Льо'нька* (Сокол., Кіров.), *Івани'ха* < *Іва'н*, *Грици'ха* < *Гриць* (Мик.-Бабан., Бобр.); зрідка – від назв професій чи посад чоловіків: *Голови'ха* < *голова'* *колгоспу* (Сокол., Кіров.), *Агроно'миха* < *агроно'м* (Налив., Голов.).

Цікавим є той факт, що в російськомовному від виникнення селі Черняхівці утворення з цим характерним для української мови суфіксом переважають і складають понад 70%. Правда, побутує він у своєму зрусифікованому фонетичному варіанті *-их-а*: *Гусі'ха*, *Коті'ха*, *Пуля'ліха*, *Трусі'ха*, *Моро'зіха* тощо.

Другим за частотністю є суфікс *-к-а*, яким оформлено близько 20% назв, мотивованих прізвищами: *Куня'чка* < *Куня'к*, *Подоля'чка* < *Подоля'к* (Сокол., Кіров.), *Феса'чка* < *Феса'к*, *Шоста'чка* < *Шоста'к* (Тишк., Добр.), прізвицьками: *Цви'чка* < *Цвик*, *Ке'пішка* < *Ке'пі* (Бірки, Олекс.), *Максимчу'чка* < *Максимчу'к*, *Мартиню'чка* < *Мартиню'к* (Тишк., Добр.), *Томачу'чка* < *Томачу'к*, *Ко'кушка* < *Ко'куш* (Мик.-Бабан., Бобр.), *Аданю'чка* < *Аданю'к*, *Ковальчу'чка* < *Ковальчу'к* (Налив., Голов.). Не

зафіксовано жодного поєднання суфікса *-к-а* з основами власних чоловічих особових імен і лише чотири – з основами іменників назв професій: *Міро'шничка* < *мірошник* (дружина мельника (*міро'шника*) з с. Соколівки), *Огоро'дничка* < *огородник* (дружина бригадира *огородньої бригади* – *огоро'дника* із с. Соколівки), *Моря'чка* < *морячка* (дружина колишнього *моряка* з с. Черняхівки) та *Худо'жничка* < *художник* (дружина *художника-аматора* з с. Черняхівки).

Тільки близько 10% назв жінок за чоловіком утворено суфіксом *-ш-а*. Твірними основами для них стали прізвища: *Горбаньо'вша* < *Горбаньо'в*, *Ла'рінша* < *Ла'рін* (Черн., Кіров.), *Є'лькінша* < *Є'лькін* (Сокол., Кіров.), *Я'ковлевша* < *Я'ковлев*, *Маке'євша* < *Маке'єв*, *Ще'рбаньша* < *Ще'рбань* (Мик.-Бабан., Бобр.), *Гелеба'рша* < *Гелеба'р* (Налив., Голов.), *То'ропша* < *То'роп* (Бірки, Олекс.); імена: *Ла'їманша* < *Ла'їман*, *Харито'нша* < *Харито'н* (Сокол., Кіров.); прізвиська: *Ме'ндельша* < *Ме'ндель* (Сокол., Кіров.), *Македо'нша* < *Македо'н* (Тишк., Добр.), *Вініпу'хша* < *Вініпу'х*, *Гу'ньша* < *Гу'нь* (Бірки, Олекс.); назви професій, посад та звань: *Ветерина'рша* < *ветерина'р*, *Генера'льша* < *генера'л*, *Монт'є'рша* < *монте'р* (рос. *монтё'р*) (Сокол., Кіров.).

Ще одна кількісно примітна група андронімів твориться флективним способом від прізвищ чоловіків первісної прикметникової форми, утворюючи омоніми до жіночого прізвища: *Садо'вська* < *Садо'вський*, *Корі'нська* < *Корі'нський* (Мик.-Бабан., Бобр.), *Доброво'льська* < *Доброво'льський* (Тишк., Добр.), *Пшени'шна* < *Пшени'шний*, *Бандуро'вська* < *Бандуро'вський*, *Рого'вська* < *Рого'вський* (Налив., Голов.). Особливо багато таких утворень у західних районах області, де історично склалося так, що переважають прізвища на *-ськ-* (*-цьк-*, *-зьк-*)-ий. Тому, наприклад, у селі Наливайка Голованівського району таких андронімів близько 10%, а в Соколівці Кіровоградського району – тільки 1%.

Усі інші зафіксовані назви жінок за чоловіком групуються за моделлю утворення в нечисленні класи. Так, наприклад, цікавим є той факт, що повне чоловіче ім'я витіснено на периферію андронімної твірної бази, хоч фіксується невелика кількість назв жінок, названих за демінутивною формою чоловічого імені, яка «переросла» в прізвисько чоловіка. Найчастіше вони оформляються як відносно-присвійні прикметники суфіксами *-ов-а*, *-ин-а*: наприклад, у Микола-Бабанці це примітна група: *Ле'кина* Анжела (від *Валерій* – *Ле'ка*), *Воло'дькина* Марія (від *Воло'дька* – *Володимир*), *То'хина* Надія (від *То'ха* – *Анатолій*), *Ста'сікова* Люба (від *Ста'сік* – *Станіслав*), *Ко'кина* Марія (від *Ко'ка* – *Микола*); у Бірках: *Ва'сікова* Наталя (від *Ва'сик* – *Василь*), *Пе'тикова* Ольга (від *Пе'тик* – *Петро*), *Грицько'ва* Марія (від *Грицько'* – *Григорій*), *Сья'вікова* Валентина (від *Сья'вік* – *Станіслав*).

Невеликою групою представлені андроніми, оформлені малопродуктивним суфіксом *-иц-я*: *Кроли'ця*<*Кріль* (пр-ще, Бірки, Олекс.), *Пани'ця*<*Пано'в* (пр-ще, Сокол., Кіров.), *Сухари'ця*<*Суха'р* (пр. сько, Сокол., Кіров.), *Гори'ця*<*Го'ра* (пр-сько, Налив., Голов.). П. П. Чучка серед андронімних суфіксів його не називає [2], але назви жінок за чоловіком, оформлені суфіксом *-иц-я*, за нашими даними, трапляються і в інших регіонах, географічно близьких до Кіровоградщини. Так, наприклад, у селі Пастирське Смілянського району Черкаської області зафіксовано назви *Землевпорядчиця* Варвара (від посади чоловіка *землевпорядчик*), *Телятниця* Ганна (від професії чоловіка *телятник*); у м. Первомайськ Миколаївської області – *Івани'ця* Римма (від прізвища *Івано'в*). Це, мабуть, і є той випадок, коли «набір андронімних суфіксів по різних говірках не збігається» і коли «майже в кожному говорі андронімні суфікси становлять дещо іншу мікросистему»[2, с.159].

Оскільки в андронімії виявляються не власні дериваційні засоби, а загальнономовні, то причини появи суфікса *-иц-я* в іменах-андронімах треба шукати в особливостях його вияву передусім в апелятивах української мови. У них він виявляє мутаційне, модифікаційне і транспозиційне словотвірні значення. Саме модифікаційність, яка трапляється рідко й виявляється у феміністичному значенні (*жриця* – *жрець*, *черниця* – *чернець*), і є передумовою проникнення цього суфікса в онімну сферу.

Як бачимо, в андронімній системі Кіровоградщини простежуються загальноукраїнські тенденції називання жінки за чоловіком у виборі твірної основи, хоч у суфіксальній мікросистемі засвідчено формант *-иц-я*, невідомий іншим, географічно віддаленим регіонам.

Список літератури

1. Наливайко М. Я. Неофіційна антропонімія Львівщини / М. Я. Наливайко. – К., 2011. – 19 с.
2. Чучка П. П. Словотвір українських андронімів / П. П. Чучка / Питання словотвору. – К., 1979. – С. 152–160.
3. Чучка П. П. Андронім / П. П. Чучка / Українська мова : Енциклопедія / Редкол. : Русанівський В. М.(співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 752.

О. И. Крыжановская

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ АНДРОНИМОВ КИРОВОГРАДЩИНЫ

В статье описываются названия женщин по мужу в центральноукраинском регионе, где сходятся подольские говоры юго-западного наречия, среднеднепровские и степные – юго-восточного. Приводится фрагмент словаря андронимов, описываются принципы его составления.

Установлен региональный арсенал андронимных суффиксов, проанализирована их продуктивность.

Ключевые слова: андроним, словарь андронимов, андронимные суффиксы, морфонологические изменения в андронимных основах.

O. Kryzhanivska

SOME FEATURES OF THE ANDRONYMS IN KIROVOHRAD REGION

The article deals with the words denoting married women's names taken after their husbands in Central Ukraine, where the Podillian dialects of the South-Western Group border both Middle Dnieprian and Steppe dialects of the South-Eastern Group. A fragment of the andronyms dictionary is given, as well as the principles of its organization are explained. The regional andronym suffixes repertoire and their productivity status have been defined.

Keywords: andronym, andronym dictionary, andronymic suffixes, morphonologic changes in andronymic stems.

УДК 811.111 : 811.161.2'37'42

Куранова С. І.

КОНТРАСТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИЧНИХ СТРУКТУР ВИСТУПІВ ПУБЛІЧНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, США ТА УКРАЇНИ

Статтю присвячено контрастивному зіставленню семантичних структур виступів публічних особистостей Великої Британії, США та України, зокрема етнолінгвістичним особливостям формування зв'язності в дискурсах такого жанру.

Ключові слова: дискурс, мовленнєвий хід, пропозиція, міжпропозиційні відношення, мовна особистість.

Питання структури дискурсу та існування відповідних його соціокультурних та етнолінгвістичних типів на сучасному етапі залишається спірним. Розв'язання цього питання безпосередньо пов'язане насамперед із визначенням жанрової належності до певного типу дискурсу. Повсякденне розмовне спілкування та його відповідні жанри («порожні розмови», жарти, компліменти, звинувачення тощо) є найменш структурованим. Водночас інші типи дискурсу, зокрема, інституційний (як-от промови, засідання тощо), характеризуються чіткою структурою. Така структурованість виявляє себе передовсім через категорії зв'язності та цілісності.

Актуальність цієї статті зумовлена необхідністю визначити універсальні та етноспецифічні риси публічної промови як жанру інституційного дискурсу. Новим підходом є контрастивне зіставлення характерного використання